

LAT SUTARČIŲ TEISĖS BYLOS, KEIČIANČIOS
VERSLO PRAKTIKĄ

DOC.DR. SOLVEIGA PALEVIČIENĖ, LL.M

2015 M. TEISMŲ PRAKTIKOS R(EVOLIUCIJA)?

- Soft law instrumentai (UNIDROIT, PECL, DCFR, PETL principai): priemonė taikyti, aiškinti, plėtoti, keisti teismų praktiką.
- Sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija: negalima.
- Netiesioginiai sutartiniai santykiai tarp šalių - lex specialis bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai atžvilgiu.
- Imperatyvių teisės normų pažeidimas *per se* nelemia sandorio negaliojimo.
- Konceptualus požiūris į civilinių teisių gynimo būdus bei naujų teisių gynimo būdų taikymas teismo iniciatyva: su investuotojū į SASO (su akcijomis susietas obligacijas) banko paskolintomis lėšomis teisių gynimu susijusių bylų saga.
- Nuostolių prigimties reikšmė: grynai ekonominio pobūdžio nuostolių priteisimo galimybė; iš anksto aptartų nuostolių institutas (*angl. liquidated damages*).
- Senaties terminų problematika.

LAT PRAKTIKOS PAVYZDŽIAI UNIDROIT, PECL PRINCIPŲ IR DCFR TAIKymo SRITYJE

- LAT 2015 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-10-421/2015:
 - Force majeure instituto (CK 6.212 straipsnis) nuostatos į CK yra inkorporuotos UNIDROIT principų 7.1.7 straipsnio pagrindu, **todėl jas aiškinant atsižvelgtina ir į UNIDROIT principų formuluotes.**

DĒL FINANSŪ TARPININKO CIVILINĒS ATSAKOMYBĒS RŪŠIES - LAT 2015 M. SAŪSIO 30 D. NUTARTIS BYLOJE NR. 3K-3-88-684/2015

- Ieškovai grindē savo reikalavimą Finansinių priemonių rinkų įstatymo 94 straipsnio 2 punkto nuostata, kad asmenys, pažeidę šį įstatymą, privalo atlyginti padarytą žalą.
- Žemesnių instancijų teismai taikė deliktinės atsakomybės taisykles.
- **Kasacinis teismas:** FPRĮ 94 straipsnio 2 punktą nelaikytinas deliktinės atsakomybės norma, nes jame iš esmės tik abstrakčiai pasakoma, jog žala, atsiradusi dėl FPRĮ pažeidimo, turi būti atlyginta.
- Neatsižvelgiant į tai, kokias nuostatas pažeidė finansų tarpininkas - įstatymo ar sutarties, jo atsakomybė klientui laikytina sutartine.

SUTARTINĖS IR DELIKTINĖS ATSAKOMYBĖS KONKURENCIJA: NEGALIMA

- Nėra delikto, jeigu žala yra susijusi su sutartiniais santykiais.
- Kasacinio teismo praktikoje taip pat yra išaiškinta, kad pagal teisinį civilinės atsakomybės reguliavimą sutartinės ir deliktinės atsakomybės konkurencija negalima.
- *Non cumul* principas, įtvirtintas CK 6.245 straipsnio 4 dalyje, draudžia taikyti deliktinę civilinę atsakomybę tarp šalių esant sutartiniam santykiams, tačiau įtvirtina galimybę įstatymu nustatyti šios taisyklės išimtis.

SUTARTINĖS IR DELIKTINĖS TEISĖS GINAMO INTERESO APIMTIS - LAT 2015 M. GEGUŽĖS 28 D. NUTARTIS BYLOJE NR. 3K-3-327-687/2015

- Iš esmės **sutartine teise ginamas lūkesčių interesas**. Tai reiškia, kad šalis tikisi atsidurti tokioje padėtyje, kurioje ji būtų, jei būtų tinkamai įvykdyta sutartis, todėl taikant sutartinę atsakomybę siekiama užtikrinti, kad nukentėjusioji šalis tokioje padėtyje ir atsidurtų.
- Iš esmės **deliktine teise ginamas tikrumo interesas**, kuris reiškia, kad asmuo tikisi išlikti tokioje padėtyje, kokioje yra (tikisi, kad padėtis neblogės), taigi deliktinės atsakomybės taikymo tikslas - gražinti asmenį į tą padėtį, kurioje jis būtų likęs, jei nebūtų delikto.

SUTARTIES UŽDARUMO PRINCIPAS - LAT 2015 M. SPALIO 2 D. NUTARTIS BYLOJE NR. E3K-3-492-313/2015

- leškovas kreipėsi į teismą prašydamas priteisti žalos atlyginimą solidariai iš atsakovės UAB „Bilietų pasaulis“, per kurios administruojamą interneto tinklalapį *www.bilietupasaulis.lt* jis įsigijo du bilietus į menų fabrikę „Loftas“ turėjusį vykti koncertinį renginį, ir iš atsakovės UAB „Lasteka“, kuri buvo faktinė renginio organizatorė.
- **Kasacinis teismas:** šio reikalavimo pagrįstumui įvertinti turi būti nustatyta, ar ginčo šalis sieja prievoliniai teisiniai santykiai, t. y. ar kasatorius turi iš paslaugų sutarties kylančią reikalavimo teisę atsakovei UAB „Bilietų pasaulis“ ir (arba) atsakovei UAB „Lasteka“.
- Vienas sutarčių teisės principų - **sutarties uždarumo principas**, reiškia, kad sutartis sukuria teises ir pareigas ją sudariusiems asmenims ir, išskyrus *įstatyme* įtvirtintas išimtis, nesukuria teisių ir pareigų tretiesiems asmenims.

SUTARTIES UŽDARUMO PRINCIPAS - LAT 2015 M. SPALIO 2 D. NUTARTIS BYLOJE NR. E3K-3-492-313/2015

- **Negalima konstatuoti, kad iš atsakovių UAB „Bilietų pasaulis“ ir UAB „Lasteka“ santykių atsirado UAB „Lasteka“ sutartinė atsakomybė ieškovui, nes UAB „Lasteka“ su ieškovu nesiejo sutartiniai santykiai. Atsakovės UAB „Lasteka“ sutartinė atsakomybė ieškovui būtų atsiradusi, jei ši atsakovė būtų sudariusi sutartį su ieškovu, prisiėmusi sutartinius įsipareigojimus dėl ieškovo perkamų bilietų, o byloje nenustatyta, kad ieškovas ir UAB „Lasteka“ buvo pasirašę kokią nors sutartį dėl ieškovo teisės dalyvauti koncertiniame renginyje.**

SUTARTINĖ AR DELIKTINĖ ATSAKOMYBĖ NESANT KONKURENCIJAI? - LAT 2015 M. LAPKRIČIO 10 D. NUTARTIS BYLOJE NR. 3K-3-582-916/2015

- Ginčą nagrinėjamoje byloje sprendę teismai nustatė, kad visus byloje dalyvaujančius asmenis sieja sutartiniai teisiniai santykiai - ieškovė „Bradley Enterprises Limited“ yra sudariusi Naftos produktų krovos ir transportavimo paslaugų teikimo sutartį su trečiuoju asmeniu „Spelden Management S. A.“, trečiasis asmuo yra sudaręs sutartį dėl bendradarbiavimo perkraunant naftos produktus atsakovo UAB „Krovinių terminalas“ terminale su atsakovu BUAB „Metoil“, o ši - operatoriaus sutartį su atsakove UAB „Krovinių terminalas“.
- Kadangi ieškovės ir atsakovių nesieja tiesioginiai sutartiniai teisiniai santykiai, tai, ieškovei pareiškus reikalavimą joms taikyti deliktinę civilinę atsakomybę, **nekyla sutartinės ir deliktinės civilinės atsakomybės konkurencija.**
- Tačiau tai nepaneigia teismo pareigos sprendžiant, ar egzistuoja atsakovių deliktinės civilinės atsakomybės sąlygos, be kitų reikšmingų aplinkybių, atsižvelgti ir įvertinti tai, kad šalis sieja sutartiniai santykiai dėl naftos produktų - jų transportavimo, ekspedijavimo, saugojimo, perkrovimo ir šių paslaugų aptarnavimo.

NETIESIOGINIAI SUTARTINIAI SANTYKIAI TARP ŠALIŲ - *LEX SPECIALIS* BENDROSIOS PAREIGOS ELGTIS ATIDŽIAI IR RŪPESTINGAI ATŽVILGIU

- Konkretūs sutartiniai įsipareigojimai tarp šalių vertintini kaip jų nusistatytas *lex specialis* bendrosios pareigos elgtis atidžiai ir rūpestingai atžvilgiu.
- Nustatinėjant atsakovių veiksmų teisėtumą, nekonstatavus aiškiai neteisėtų teisės normas pažeidžiančių veiksmų, pirmiausia vertintina veiksmų atitiktis šalių sudarytų sutarčių sąlygoms ir tik tuomet, jei konkreti veikla (neveikimas) nesiejama su konkrečiais sutartiniais įsipareigojimais, sprendina, ar ji vykdyta (susilaikyta nuo veiksmų) laikantis bendro pobūdžio atidumo ir rūpestingumo pareigos.
- Galimybė įrodyti savo reikalavimo pagrįstumą ir ginčo išsprendimo rezultatas priklauso nuo pasirinkto teisių gynbos būdo efektyvumo konkrečioje situacijoje, dėl to kiekvienu atveju turi būti įvertintos ginčo aplinkybės, šalis siejančios teisės ir pareigos ir šių duomenų kontekste - pasirinkto teisių gynimo būdo tinkamumas.

IMPERATYVIOMS ĮSTATYMO NORMOMS PRIEŠTARAUJANČIO SANDORIO (NE)GALIOJIMAS (I)

- FPRĮ 4 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas reikalavimas, nustatantis nuolat ir profesionaliai investicines paslaugas siekiantiems teikti juridiniams asmenims gauti ir turėti licenciją, yra imperatyvusis.
- Šioje byloje nėra duomenų, ar sudarydamas šias sutartis ieškovas patyrė nuostolių vien dėl to, kad atsakovas neatitiko šio reikalavimo investicinėms paslaugoms teikti, t. y. neturėjo įmonės veiklos licencijos.
- Taigi reikalavimo turėti licenciją įmonės veiklai pažeidimas šiuo konkrečiu atveju tiesiogiai nesusijęs su sudarytomis sutartimis - nėra santykio tarp pažeidimo ir sutarties artumo.
- LAT 2015 m. balandžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-191-916/2015

IMPERATYVIOMS ĮSTATYMO NORMOMS PRIŠTARAUJANČIO SANDORIO (NE) GALIOJIMAS (I)

- Reikalavimo turėti licenciją pažeidimas patenka į UNIDROIT 3.3.1 straipsnio taikymo sritį, kurio 2 ir 3 dalyse įtvirtinta, kad jei pasekmės nėra numatytos pačioje imperatyviojoje normoje, šalys gali naudoti tokius sutartinius gynybos būdus, kurie šioje situacijoje yra protingi.
- Vertinant, kas konkrečioje situacijoje atitinka protingumo principą, ypač atsižvelgtina į: normas, kuri buvo pažeista, tikslą; asmenų kategoriją, kurių interesų apsaugai ši norma yra skirta; sankcijas, numatytas už normos pažeidimą; pažeidimo laipsnį (rimtumą); ar šalys žinojo arba turėjo žinoti apie normos pažeidimą (viena ar abi); ar sandorio vykdymas pažeidžia normą ir šalių ketinimus.
- DCFR II.-7:302 straipsnyje, kuriame iš esmės perkeltas UNIDROIT 3.3.1 straipsnis, detalizuoti teismo veiksmai, jei imperatyvioji norma įsakmiai nenumato sandorio negaliojimo pasekmės ją pažeidus. Tokiu atveju teismas gali: pripažinti sandorį galiojančiu, pripažinti sandorį retrospektyviai negaliojančiu (visiškai arba iš dalies) arba pakeisti sandorio sąlygas ar jo pasekmes. Toks sprendimas turi būti proporcingas pažeidimui atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes, įskaitant taisyklės, kuri buvo pažeista, tikslą; asmenų, kurių apsaugai taisyklė įtvirtinta, kategoriją, sankciją, taikomą už taisyklės pažeidimą; pažeidimo sunkumą; ar pažeidimas buvo tyčinis; ir santykio tarp normos pažeidimo ir sandorio artumą.

IMPERATYVIOMS ĮSTATYMO NORMOMS PRIEŠTARAUJANČIO SANDORIO (NE) GALIOJIMAS- LAT 2015 M. RUGSĖJO 30 D. NUTARTIS BYLOJE NR. 3K-3-486-687/2015 (II)

- Apeliacinės instancijos teismas, tris akcijų įgijimo sandorius (du apsimestinius dėl subjekto ir trečiajį, sudarytą pačios AB „Kauno grūdai“) pripažinęs vienu sandoriu, jį laikė niekiniu ir negaliojančiu dėl prieštaravimo imperatyviosiems įstatymo normoms - Konkurencijos įstatymo 12 straipsnio 2 daliai (redakcija, galiojusi ginčo sandorių sudarymo metu) (CK 1.80 straipsnis) bei taikė restituciją ir akcijas grąžino pardavėjams.
- Teismas sprendė, kad ginčo sandoriais AB „Kauno grūdai“ siekė įsigyti daugiau kaip 50 proc. AB Vievio paukštyno akcijų paketą, ir pripažino, jog 2011 m. balandžio 12 d. iš esmės buvo sudarytas vienas sandoris, kuriuo ieškovas TE SO TEN ELSEN GMBH&CO, KG ir G. B. iš viso perleido AB „Kauno grūdai“ 944 037 vnt. AB Vievio paukštyno akcijų paketą, sudarantį 51 proc. visų bendrovės akcijų. Teismo vertinimu, pasitelkdama statytinius R. P. ir A. K. AB „Kauno grūdai“ siekė išvengti Konkurencijos įstatyme įtvirtintos privalomos koncentracijų kontrolės, todėl šis sandoris laikytinas pažeidžiančiu imperatyviasias teisės normas.

KONKURENCIJOS ĮSTATYMO NORMŲ TAIKYMAS LAIKO ATŽVILGIU

- Nagrinėjamoje byloje sandorių sudarymo metu galiojusios Konkurencijos įstatymo redakcijos 12 straipsnio 2 dalyje buvo nustatyta, kad „laikomi negaliojančiais ir nesukuriančiais teisinių pasekmių visi ūkio subjektų ir kontroliuojančių asmenų sandoriai ir veiksmai, kurie prieštarauja šio straipsnio 1 daliai, išskyrus šio straipsnio 3 dalyje numatytus atvejus“.
- Sprendimo priėmimo ir šiuo metu galiojančios įstatymo redakcijos 10 straipsnio 2 dalis kitaip apibrėžia tokio pobūdžio sandorių galiojimą: „visi ūkio subjektų ir kontroliuojančių asmenų sandoriai ir veiksmai, susiję su koncentracijos, dėl kurios yra priimtas šio įstatymo 12 straipsnio 1 dalies 3 punkte nurodytas nutarimas, įgyvendinimu, laikomi negaliojančiais ir nesukuriančiais teisinių pasekmių“.
- Ar sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu dėl prieštaravimo imperatyviosioms įstatymo normoms, jei teismo sprendimo priėmimo momentu jau nebegaliojo Konkurencijos įstatymo norma, nustatanti besąlygišką sandorio negaliojimą kaip padarinį (t. y. reguliavimas buvo liberalizuotas ir besąlygiškas sandorio negaliojimas tokiems sandoriams buvo panaikintas)?

KONKURENCIJOS ĮSTATYMO NORMŲ TAIKYMAS LAIKO ATŽVILGIU

- Atsižvelgiant į tai, kad šio įstatymo paskirtis - administracinės atsakomybės taikymas, galima daryti išvadą, kad tikrasis įstatymo leidėjų tikslas buvo, kad sandorio negaliojimo pasekmės **nebūtų besąlygiškai taikomos nuo įstatymo įsigaliojimo momento.**
- Toks aiškinimas grindžiamas visų pirma tuo, kad administracinės teisės aktai, lengvinantys asmenų, kuriems jie taikomi, padėtį, **turi atgalinio veikimo galią**, o Konkurencijos įstatymas nėra skirtas civiliniams santykiams reguliuoti.
- Tokį aiškinimą pagrindžia pats Konkurencijos įstatymo normų dėl sandorių pasekmių tikslas - jos nėra skirtos tiesiogiai ginti sandorio šalių interesus, bet tik rinkos sąlygas bendrai.

KASACINIO TEISMO IŠVADOS DĖL ĮSTATYMO TAIKYMO LAIKO ATŽVILGIU

- Konkurencijos įstatymo 10 straipsnio tikslas - ne sandorio šalių interesų apsauga, o siekis užtikrinti, kad nebūtų įvykdytos tik tos koncentracijos, dėl kurių būtų sukurta ar sustiprinta dominuojanti padėtis ar itin apribota konkurencija atitinkamose rinkose.
- Todėl sprendžiant dėl ginčijamo sandorio, kuriuo AB „Kauno grūdai“ įgijo kontrolinį akcijų paketą, negaliojimo, **taikytina sprendimo priėmimo metu aktuali** Konkurencijos įstatymo 10 straipsnio 2 dalies redakcija, kuri, kaip jau minėta, besąlygiško sandorio negaliojimo nebeįtvirtina.

KASACINIO TEISMO IŠVADOS DĖL TEISĖS NORMOS PAŽEIDIMO PASEKMIŲ

- Kasacinis teismas savo praktikoje yra ne kartą pabrėžęs, kad teismo sprendimas dėl sandorio pasekmių turi būti proporcingas pažeidimui atsižvelgiant į visas reikšmingas aplinkybes, įskaitant taisyklės, kuri buvo pažeista, tikslą; asmenų, kurių apsaugai taisyklė įtvirtinta, kategoriją, sankciją, taikomą už taisyklės pažeidimą; pažeidimo sunkumą; ar pažeidimas buvo tyčinis; ir santykio tarp normos pažeidimo ir sandorio artumą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2015 m. balandžio 8 d. nutartis, priimta byloje *L. D. v. AB bankas FINASTA ir kt.*, bylos Nr. 3K-3-191-916/2015).
- Tarptautiniuose dokumentuose (DCFR II.-7:302 ir UNIDROIT 3.3.1 straipsniai) **taip pat įtvirtinta taisyklė**, kad jei negaliojimo pasekmės nėra nustatytos pačioje imperatyviojoje normoje, šalys gali naudoti kitus sutartinius gynybos būdus, kurie šioje situacijoje yra protingi.

KASACINIO TEISMO IŠVADOS DĖL TEISĖS NORMOS PAŽEIDIMO PASEKMIŲ

- Pirmosios ir apeliacinės instancijos teismų sprendimų dalys, kuriomis tenkinti ieškovų reikalavimai dėl akcijų pirkimo-pardavimo sandorių pripažinimo negaliojančiais dėl prieštaravimo imperatyviosioms teisės normoms ir gerai moralei, naikintinos ir ieškovų ieškinys dėl šios dalies paliekamas nenagrinėtas (CPK 296 straipsnio 1 dalies 1 punktas).
- Kasacinės bylos nagrinėjimo metu Konkurencijos taryba nėra priėmusi nutarimų dėl AB „Kauno grūdai“ veiksmų įsigyjant AB Vievio paukštyno akcijų, tačiau šiuo klausimu atlieka tyrimą.
- Konkurencijos tarybai užbaigus tyrimą dėl koncentracijos, gali būti konstatuotas koncentracijų kontrolę reglamentuojančių teisės aktų pažeidimas ir esant reikalui taikoma įstatyme nustatyta sankcija.

SASO BYLŲ SAGA: SVARBIOS INFORMACIJOS ATSKLEIDIMO PAREIGA I

- *LAT 2014 m. gegužės 20 d. nutartis c. b. Nr. 3K-3-265/2012*

Teismai konstatavo FPRĮ 22 straipsnio 3 dalies pažeidimą: atsakovui akcentuojant siūlomo produkto (SASO) pelningumą ir rizikos nebuvimą, ieškovas buvo įtikintas šio investavimo produkto saugumu, taip susiformuojant klaidingam suvokimui, kad net ir blogiausiu atveju bus garantuojamas minimalus pelnas.

Teismai pagrįstai konstatavo kasatoriaus (banko) netinkamą pareigos atskleisti informaciją vykdymą **iki sandorių sudarymo**. Tokie finansų tarpininko veiksmai yra neteisėti ir civilinės atsakomybės prasme.

SASO BYLŲ SAGA: BŪTINYBĖ RINKTIS ADEKVATŲ PAŽEIDIMUI TEISIŲ GYNIMO BŪDĄ II

- *LAT 2014 m. kovo 17 d. Civilinė byla Nr. 3K-3-68/2014*

Tokie finansų tarpininko veiksmai yra neteisėti civilinės teisės aspektu, tačiau, atsižvelgiant į CK 1.90 straipsnio nuostatas bei pirmiau nurodytą kasacinio teismo praktiką, pažymėtina, kad ne kiekvienas finansų tarpininko neteisėtas elgesys netinkamai informuojant investuotoją yra pakankamai esmingas, kad leistų sutartį pripažinti negaliojančia dėl suklydimo [.....].

leškovas galėjo ir tebegali reaguoti kitais, adekvatesniais pažeidimo pobūdžiui teisių gynimo būdais, pavyzdžiui, pareikšdamas reikalavimą atlyginti žalą, kuris kartu išsaugant civilinės apyvartos stabilumą, leistų paskirstyti nuostolius abiem šalims priklausomai nuo kiekvienos iš jų kaltės nuostolių atsiradimui, išvengiant padėties, kai nevienareikšmiškai vertintinoje situacijoje nuostoliai teismo vienareikšmiškai priskiriami tik vienai konkrečiai šaliai.

Antai mišrios kaltės institutas palieka teismo diskrecijai spręsti, ar paties nukentėjusiojo kaltės laipsnis, forma, apimtis ir pan. sudaro pagrindą sumažinti kaltininko atsakomybę.

SASO BYLŲ SAGA: TEISMO INICIATYVA TAIKYTAS PAŽEISTŲ TEISIŲ GYNIMO BŪDAS III

- 2015 m. gegužės 15 d. LAT išplėstinė septynių teisėjų kolegija išnagrinėjo bylą (civ. b. Nr. 3K-7-168-687/2015), kurioje investuotojas bandė naudoti dar vieną savo teisių gynbos būdą - prašė pakeisti skolinimo obligacijų apmokėjimui sutartį dėl esminės šalių nelygybės ir nustatyti, kad kreditas pagal šią sutartį investuotojui suteiktas neatlygintinai.
- Siekdamas pasinaudoti šiuo gynbos būdu, investuotojas byloje įrodinėjo, kad jis laikytinas silpnesniaja šalimi - vartotoju, kuriam pagal Lietuvos Respublikos civilinį kodeksą taikytina papildoma apsauga. LAT konstatavo, jog šiuo atveju nėra pagrindo naudotis pasirinktu teisių gynbos būdu.
- Teismas nepripažino neprofesionalaus investuotojo vartotoju, laikydamasis pozicijos, kad tokie sandoriai, kaip SASO įsigijimas skolintomis lėšomis, turi tikslą gauti visų pirma pelną, o ne patenkinti konkretų asmeninį, šeimos (namų ūkio) poreikį. Tačiau byloje investuotojo interesai iš dalies buvo apginti.
- LAT savo iniciatyva parinko investuotojo pažeistų teisių gynbos būdą - atleido investuotoją nuo pusės mokėjimo palūkanų pagal skolinimo obligacijų apmokėjimui sutartį, t. y. lygiomis dalimis (50/50) paskirstė šalims (Bankui ir investuotojui) tenkančius neigiamus padarinius.

NUOSTOLIŲ PRIGIMTIES REIKŠMĖ

- CK 6.247 straipsnyje nustatyta, kad atlyginami tik tie nuostoliai, kurie susiję su veiksmais (veikimu, neveikimu), nulėmusiais skolininko civilinę atsakomybę tokiu būdu, kad nuostoliai *pagal jų ir civilinės atsakomybės prigimtį* gali būti laikomi skolininko veiksmų (veikimo, neveikimo) rezultatu. Ši teisės norma **įpareigoja vertinti nuostolių prigimtį**, siekiant nustatyti, ar konkrečiu atveju egzistuoja priežastinis ryšys.
- Nuostoliai yra žalos pinigine išraiška (CK 6.249 straipsnio 1 dalis). Aukščiau nurodyta teisės norma įpareigoja teismą vertinti atsiradusios žalos prigimtį ir, tik ją įvertinus, priimti sprendimą dėl priežastinio ryšio sąlygos konkrečiu atveju, tada, kai yra konstatuoti neteisėti veiksmai.
- LAT 2015 m. sausio 27 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-8/2015

GRYNAI EKONOMINIO POBŪDŽIO NUOSTOLIAI (ANGL. PURE ECONOMIC LOSS) LAT 2015 M. SAUSIO 27 D. NUTARTIS BYLOJE NR. 3K-3-8/2015

- Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, sekdamas Europos šalių patirtimi, pirmą kartą turto rinkos vertės praradimo ir kitus grynai ekonominio pobūdžio nuostolius (angl. pure economic loss) pripažino savita ir viena iš atlygintinos žalos rūšių pagal Lietuvos teisę ir nustatė tokios žalos atlyginimo kriterijus.
- Nors byloje, kurioje buvo prašoma atlyginti miesto centre įsikūrusio verslo centro rinkos vertės praradimo nuostolius dėl pernelyg arti šio centro naujai pastatytos estakados, teismai atsisakė patenkinti ieškinį, prašomą atlyginti pastato rinkos vertės sumažėjimą teismas kvalifikavo kaip grynai ekonominio pobūdžio žalą.
- Teismas konstatavo, kad tokio pobūdžio žala gali būti atlyginama nustačius tinkamą nukentėjusiojo ir pažeidėjo interesų balansą, įvertinus pažeidėjo kaltę, jo turėtą ekonominį interesą ir nukentėjusiojo finansinio praradimo svarbą.

GRYNAI EKONOMINIO POBŪDŽIO NUOSTOLIŲ RIBOJIMO TAISYKLĖ

- Nors grynai ekonominio pobūdžio interesai nėra tokie aiškūs ir svarbūs kaip teisė į gyvybę, sveikatą ar laisvę, kurių apsauga yra ir turi būti plačiausia, tai savaime neduoda pagrindo išvadai, kad grynai ekonominio pobūdžio interesai neturi būti ginami.
- Sutikdamas, kad suteikiant šiems interesams pernelyg plačią gynimo apimtį, būtų stipriai ribojama asmenų veiklos laisvė, teismas vis dėlto pripažino grynai ekonominio pobūdžio žalą specifine žalos kategorija Lietuvos teisėje, kuri tam tikrais atvejais gali būti atlyginama.
- Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje nuosavybės teisės apsaugos srityje suformuota taisyklė, kad plati teisė į netrukdomą naudojimąsi nuosavybe paprastai nereikalauja, kad kompensacija būtų prieinama visiems, kurie nukentėjo nuo šios teisės suvaržymo.
- Įvertinęs tai, kad verslininko nekilnojamojo turto objektas, kurio vertės sumažėjimo buvo prašoma atlyginti, buvo miesto centrinėje dalyje, intensyvaus transporto eismo zonoje, teismas sprendė, jog asmuo, gyvendamas ar užsiimdamas verslu mieste, turi prisiimti riziką ir būti pasirengęs pokyčiams, būdingiems gyvenimui kiekviename šiuolaikiniame mieste, ir ribojimams, susijusiems su reikšmingų viešojo intereso pobūdžio projektų vykdymu. Todėl teismas atmetė ieškinį atlyginti dėl neva pernelyg arti pastatytos estakados sumažėjusią verslo centro rinkos vertę, konstatavęs, kad skundžiama savivaldybės administracija, organizuodama estakados statybas, nesiekė ir neturėjo ekonominio intereso, bet priešingai - tenkino visuomenės poreikį, tobulindama susisiekimą tarp atskirų miesto dalių.

Daugiau: Simona Selionytė-Drukteinienė. GRYNAI EKONOMINIO POBŪDŽIO ŽALA KAIP SPECIFINĖ ŽALOS KATEGORIJA LIETUVOS RESPUBLIKOS DELIKTŲ TEISĖJE, Jurisprudencija, 2009, 4(118), p. 123-146

IŠ ANKSTO APTARTŲ NUOSTOLIŲ INSTITUTO (ANGL. *LIQUIDATED DAMAGES*) GALIMYBĖ - LAT 2015 M. RUGSĖJO 25 D. NUTARTIS BYLOJE NR. 3K-3-483-421/2015

- Nors Lietuvos teisinėje sistemoje nėra žinomas iš anksto aptartų nuostolių institutas (*angl. liquidated damages*), tačiau toks susitarimas nėra draudžiamas ir *per se* negali būti laikomas prieštaraujančiu viešajai tvarkai Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punkto prasme.
- Iš bendrosios teisės tradicijos šalių kilęs iš anksto aptartų nuostolių institutas civilinės teisės tradicijos šalyse iš esmės atitinka netesybų institutą, todėl jis nėra atsietas nuo šalių dėl sutarties nevykdymo patiriamų nuostolių. Iš anksto aptartų nuostolių institutas minimas ir *soft law* šaltiniuose, kur, be kita ko, nurodoma, kad iš anksto aptartų nuostolių suma gali būti sumažinta iki protingos sumos, kai ji yra aiškiai per didelė atsižvelgiant į patiriamus dėl neįvykdymo nuostolius ir kitas aplinkybes (žr., pvz., *Draft Common Frame of Reference* 3:712 straipsnį).
- Šalių susitarimu nustatomi iš anksto aptarti nuostoliai pasireiškia ne tik kreditoriaus tikrumu, kokios iš anksto aptartos sumos šis pažeidimo atveju gali tikėtis iš skolininko, bet ir skolininko atsakomybės apribojimu atitinkama suma, todėl jie gali būti naudingi abiem sutarties šalims.

SENATIES TERMINŲ PROBLEMA

- 2015 m. gegužės 15 d. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (LAT) nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. 3K-3-290-706/2015, konstatavo, jog sutartinei civilinei atsakomybei taikomas bendrasis 10 metų ieškinio senaties terminas.
- Anksčiau buvo taikomas sutrumpintas 3 metų terminas (pavyzdžiui, LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. gegužės 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-281/2008; 2010 m. gruodžio 10 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-516/2010; 2011 m. balandžio 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Nr. 3K-3-100/2011 ir kt.).
- Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (LR CK) 1.125 straipsnio 8 dalyje įtvirtinta, jog sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas taikomas reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo, tarp jų ir reikalavimams atlyginti žalą, atsiradusią dėl netinkamos kokybės produkcijos.
- DCFR - 3 metai, tendencija - vienodinimas ir trumpinimas.

PAMOKOS / PATARIMAI VERSLUI 2016 METAMS

- Konceptualus požiūris į teisių gynimo būdų sutartinose ginčuose pasirinkimą: prioritetas teisiniam stabilumui ir numatomumui, adekvatumo reikalavimas.
- Papildomų teisės šaltinių analizė: nacionalinė teisė ir *soft law* instrumentai.
- Rizikos, susijusios su teismo diskrecijos perkvalifikuoti santykius ribomis bei principo „teismas žino teisę“ taikymo galimybe, įvertinimas.
- Išankstinė ginčo vedimo ir netikėtumų valdymo strategija.

AČIŲ UŽ DĖMESĮ